

Oláh György emléke és öröksége

Az áprilisban elindított sorozat a Műegyetem három professzorának írásával ér véget.

Jóslat és találkozások

1977 novemberében utaztam ki egyéves posztdoktori munkára az Amerikai Egyesült Államokba az Akroni Egyetemre (Ohio), Paul D. Garn professzorhoz. Nagy lehetőség volt ez akkor – amit tanárainknak, Gál Sándornak, Paulik Ferencnek és Jenőnek, valamint Pungor Ernőnek köszönhettem. A kiutazás előtt megkerestem több, Amerikát már megjárt tanáromat és kollégámat tanácsokért. Máig emlékszem Meisel Tibor szavaira, aki sorra vette az Egyesült Államokban élő és dolgozó híres magyar vegyészkutatókat, akik nagy részéről olvastam, vagy legalább hallottam – így Oláh Györgyről is. Tibor így fejezte be a mondatát: ő a legnagyobb vegyész közülük, meglátod, meg fogja kapni a Nobel-díjat. Tibor nem érthette meg jóslata beteljesedését. (Régi történet ez, az előbb említettek közül már csak mesterem, Gál Sándor él.)

Ha egy évvel korábban utazom ki, bizonyára meglátogattam volna Oláh György urat a közeli Clevelandben, ahonnan épp 1977-ben költözött át Kaliforniába. Így viszont az első személyes találkozásra már akkor került sor, amikor Oláh György a Nobel-díj átvétele után először látogatott haza, és tartott előadást a Műegyetem disztertermében. Ami már akkor feltűnt, az az imponáló tudáson és világos előadásmódon kívül a természetes, de a figyelmet folyamatosan lekötő egyéniség, és igen, a derű, az optimizmus. (Azt persze tudtuk, hogy az életút valójában nem volt olyan sima, ahogy pusztán az eredmények és elismerések listája alapján tűnhet – elég a nyilas uralomra és a Rákosi-rendszerre gondolnunk.)

Később számos alkalommal találkoztam Oláh Györggyel karunk képviselőjében is. Tárgyaltunk az együttműködés lehetőségeiről, hallhattuk a véleményét szűk körben a tudomány és a technológia fejlődéséről. Jó volt vele akármiről beszélni: bármilyen témával kapcsolatban megmutatkozott páratlan intelligenciája, nagyszerű kapcsolatteremtő képessége, éleslátása. Vele beszélgetve folyamatosan azt érezhettük, hogy figyel, érdeklődik a beszélgetőpartner mondandójára és személyére. Soha nem tapasztaltam, hogy bárkivel érezte, hogy ő Nobel-díjas, és – nem túlzás – a huszadik század második felének egyik legjelentősebb vegyésze, miközben kezében tartotta a beszélgetés irányítását. Nemet is tudott mondani, de ezt sem bántó éllel tette. Azok közé a nagy és sikeres emberek közé tartozott, akik tudnak mosolyogni, hitelesek, és nem formális udvariassággal, hanem szívből jövő jóindulattal kezelik a tárgyaló- vagy társalgópartnert.

Gyakran jut eszembe az utolsó, 2008-beli műegyetemi látogatása. A Ch C 14 előadóban tartottunk hallgatói-oktatói fórumot. A kérdésekre adott válaszai a jelenlévők minden rétegéhez érthetően szóltak, indokolt esetben humorosak és mindig józanok voltak. Így a pályaválasztásról (a sajátjáról is) hangsúlyozta: nem szégyen a kereseti lehetőségeket is figyelembe venni. A természettudományi érdeklődésről pedig azt az emléket mondta el, hogy a gimnáziumi osztályában a fizikatanáruknak volt a legnagyobb tekintélye. Miért? Mert az ajtóból fel tudta dobni a kalap-

Oláh György a Műegyetemen (Hargittai István felvétele)

ját a fogasra, és soha nem hibázta el. Oláh György nem akarta visszavetíteni a későbbi nagy tudóst a kamaszkorára.

Végezetül, összefoglalásként álljon itt néhány szó tanítványa és kollégája, Ánizsfeld Róbert üzenetéből, melyben a nemzetközi tudóstársadalomnak hírt adott Oláh György haláláról: „a great human being and a giant of a chemist” – emberként nagyszerű, vegyészként óriás. Szerencsés vagyok, hogy ismerhettem.

Pokol György

„Küldöm legjobb kívánságaim”

Oláh György 26 évvel idősebb nálam – én akkor születtem, amikor ő fiatal vegyészmérnökként már a Szerves Kémia Tanszékot vezette az egyetemen. Munkássága nemcsak azért példaértékű számomra, mert a világ egyik legelismertebb tudományos kitüntetését nyerte el érte, hanem azért is, mert igazi vegyészMÉR-NŐK volt, és mindig figyelt arra, hogy alapvetési eredményeit minél gyorsabban átültesse a gyakorlatba.

Amikor személyesen is megismerhettem, már dékánhelyettes voltam: egyik hazalátogatása idején Pokol György dékán vezetésével olyan beszélgetőfórumot szerveztünk, ahol Nobel-díjasunk akkori diákjainkkal találkozhatott.

Néhány évvel később, 2013 őszén, dékáni szolgálatom kezdetén, több kerek évfordulót is ünnepeltünk: 100 éve alapították meg a Műegyetemen – Zemlén Géza vezetésével – Magyarország első Szerves Kémia Tanszékét, a Szerves Kémiai Technológia Tanszék pedig 75. éves lett. Oláh Györgyöt, a korábbi tanszékvezetőt, meghívtuk az ünnepségre. Sajnos, ekkor már nem

vállalta a hosszú repülőutat, de meleg hangú levélben köszöntötte a jubiláló, egyesített Szerves Kémia és Technológia Tanszék és a kar munkatársait. Dékánként és a jubiláló összevont tanszék tagjaként is nagy megtiszteltetés és öröm volt számomra az a kedves levél, amelyben ünnepségünket köszöntötte. Levelének utolsó bekezdése, úgy gondolom, pontos képet ad arról, hogyan tartotta emlékezetében Oláh György az *Alma Matert*, első egyetemi munkahelyét. Ezt írta: „A messzi Kaliforniából is igen büszke vagyok az egyetemünkre, a vegyészmérnöki karra, és mindannyiuk sikereire. Küldöm legjobb kívánságaim az évfordulóra és a Szerves Kémia és Technológia Tanszék további sikeres munkájához.”

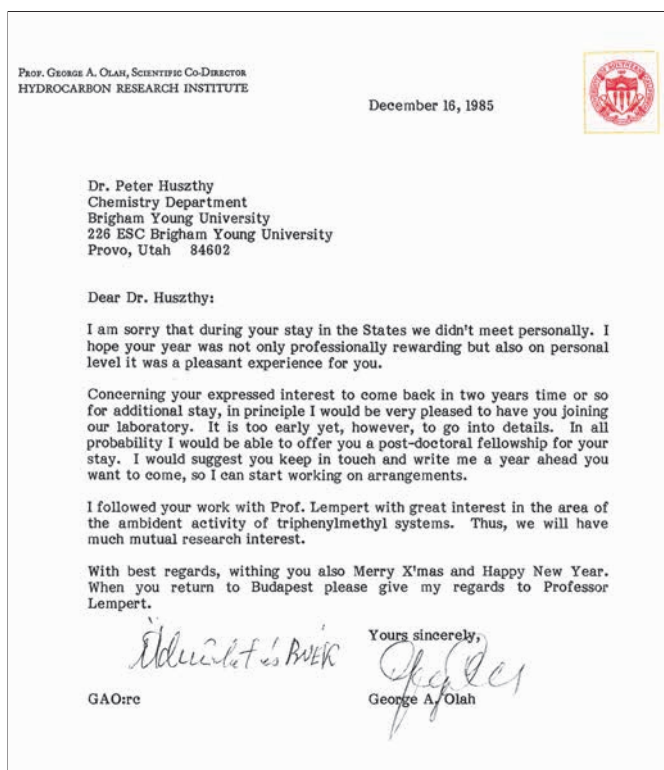
Faigl Ferenc

Emlékeim Oláh Györgyről

Oláh Györggyel a kapcsolatunk 1985-ben kezdődött, amikor elküldtem annak a közleményünknek [1] a különnyomatát, amely a tritil-kation redukciójára – az ő és Svoboda által – javasolt [2], mások által erősen vitatott [3] mechanizmust alátámasztotta. Ekkor posztdoktorként dolgoztam Amerikában, és kísérőlevelemben azt is megemlítettem, hogy rövidesen visszautazom Magyarországra, de pár éves, a BME Szerves Kémia Tanszékén folyó oktató- és kutatómunka után szeretnék visszatérni Amerikába.

Oláh György válaszevele, mely igen nagy megtiszteltetés és öröm volt számomra, egy több évig tartó levelezést indított el, de személyesen csak 2005-ben sikerült találkozunk. Ekkor a Szerves Kémia Tanszék vezetőjeként a Ch épületben lévő könyvtárunkban fogadtam Oláh professzort, és a tanszék munkatársainak tartott rendkívüli tanszéki értekezleten igen emlékezetes,

Az Oláh Györgytől kapott első levél, amely évekig tartó levelezésünket elindította

gondolatébresztő beszélgetésben vettünk részt. Azt hiszem, nemcsak engem, de mindnyájunkat megfogott, hogy az akkor már több mint tíz éve Nobel-díjas tudós milyen közvetlenül, humanizmussal áthatott, baráti hangon beszélt velünk, és osztotta meg bölcsességét és tapasztalatait.

Ezután több ízben is szerencsém volt személyesen találkozni Oláh Györggyel, ugyanis amikor Magyarországon volt, nem mulasztotta el, hogy meglátogassa a Szerves Kémia Tanszékét, ahol a Nobel-díjhoz vezető kutatásait elkezdte. Mindig nagy szeretet-

Oláh György és Jean-Marie Lehn a 1st European Chemistry Congress előadásainak egyik szünetében

tel és lelkesedéssel beszélt az *Alma Materről*, és azokról a reakciókról, amelyeken a Ch épületben dolgozott. Gyakran beszélgetett a Tanszék idősebb kollégáival, persze, a legtöbbször régi barátaival, néhai Szántay Csabával és néhai Major Ádámmal.

Találkozásunk közül talán a legemlékezetesebb az volt, amikor 2006-ban a Budapesten megrendezett 1st European Chemistry Congress előadásainak egyik hosszabb szünetében Oláh György és Jean-Marie Lehn Bartók Béla alkotásairól beszélt. Ezen a konferencián abban a szerencsében és megtiszteltetésben volt részem, hogy a hasonló tématerületet művelő Nobel-díjas tudós, Jean-Marie Lehn magyar kísérője lehettem, és vele sétálva a szünetben találkoztunk Oláh Györggyel. Talán nem mindenki számára ismeretes, ezért meg kell említenem, hogy Jean-Marie Lehn nagy rajongója és alapos ismerője Bartók Bélának és zenéjének. Számomra igen nagy öröm és élmény volt, hogy ennek a beszélgetésnek a szem- és fültanúja lehettem. Néhány másodperccel a beszélgetésük után készítettem az itt látható képet, amelyből, azt hiszem, egyértelműen kitűnik, hogy ők is jól érezték magukat. Ezt gyakran felidézem, és az egyik örökké tartó emlék marad a jó néhány közül, ami Oláh Györggyel kapcsolatos.

Huszthy Péter

IRODALOM

- [1] Huszthy, P., Lempert, K., Simig, Gy., The Reduction of Triarylcarbenium Ions by n-Nucleophiles. The Operation of the Intermolecular Version of the Olah-Svoboda Mechanism in the Reductive Cyclization of the Tris-(2,6-dimethoxyphenyl)carbenium ion, *J. Chem. Soc., Perkin Trans. 2* (1985) 1351–1354.
- [2] Olah, G. A., Svoboda, J. J., Electrophilic Reactions at Single Bonds. XV. Ambident Nature of the Triphenylcarbenium Ion in Some Hydrogen Transfer Reactions Involving Carbon-, Boron-, and Aluminium-Hydrogen Bonds, *J. Amer. Chem. Soc.* (1973) 95, 3794–3796.
- [3] Stewart, R., Toone, T.W., Primary Hydrogen-Deuterium Kinetic Isotope Effects in the Reduction of Triarylcarbenium Ions by Formate Anion, *J. Chem. Soc., Perkin Trans. 2* (1978) 1243–1248.